

ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕН ПРОФИЛ НА СИВИЯ ЦВЯТ В БЪЛГАРСКИЯ И ЧЕШКИЯ ЕЗИК

Катерина Томова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

LINGUOCULTURAL PROFILE OF THE COLOUR GREY IN THE BULGARIAN AND CZECH LANGUAGES

Katerina Tomova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

katerinatomova@uni-plovdiv.bg

The text is an attempt at a linguocultural analysis of the colour grey in two related languages. Our goal is, by tracing the processes of categorization and conceptualization in the human consciousness, to outline the profile of grey as part of the linguistic colour space. Since this space is segmented in a way that is different for each individual language and conditioned socioculturally, the focus of our research is on the ethnic specificity.

Key words: name of colour grey, linguoculturology, ethnolinguistics, Bulgarian, Czech

Настоящото изследване има за цел да изведе в съпоставителен план лингвокултурологичния профил на един от най-„младите“ цветове според хипотезата на Берлин и Кей – *сивия*. Понятието *профил* използваме в светлината на Люблинската когнитивна етнолингвистична школа. Фокусът ни е върху културната информация (културна семантика и значимост) на представата за сиво у съвременните носители на двата славянски езика, експлицирана чрез названията за цвят. Т.е. идеята е да очертаяме и съпоставим „езиково-културния портрет¹, характерен за типичния представител на дадена култура“ (Бартмински 2016: 93).

¹ На сивия цвят – К.Т.

Теоретичната рамка на проучването ни е зададена освен от постановките на споменатата Люблинска школа, така и от идеите на А. Вежбицка и когнитивно-културните лингвистични търсения на И. Ванкова. В процесите на категоризация и концептуализация съществена роля изпълняват „непосредственият човешки опит, свързан с тялото и сетивата, с пространството, както и метафорично-метонимичният характер на мисленето“ (Бартмински 2016: 140²). С оглед на това приемаме, че „нито понятието *цвят*, нито названията за конкретни цветове са езикова универсалия“ (Вежбицка 2014: 312 – 312). Всички виждаме относително еднакво реалността около себе си, но говорим по различен начин за онова, което виждаме. Представата за цвят е само една от възможните (но не и задължителни за всички езици) проекции на концептуалното поле *зрение*. Идеята за *цвят* – *нецвят* (*цветно* – *безцветно*) се превръща в отправна точка „за концептуализацията на други явления, най-вече на емоциите и изобщо на човешкото възприемане на света. [...] Семантичният анализ на цветовата лексика може да разкрие ценна информация за моделите на нашето мислене, за начина на концептуализация (и семиотизация) на някои явления и процеси, свързани с човешката перцепция и рефлексия, както и какви езикови и културни конотации привличат към себе си цветовете в различните видове контекст“ (Ванкова 2005: 195 – 196).

Материалът за изследване (прилагателни имена – названия на сив цвят) е събиран основно от лексикографски източници – етимологични, тълковни и фразеологични речници. В тълковните речници на двата езика анализираме не само *сив/šedý*, но и всяка единица, чието тълкуване включва посочените хипероними. Напр. *бозав*, *пенеляв/sivý*, *popelavý*, *šerý* и др. По отношение на фразеологията се придържахме към широкото схващане за обема ѝ и проучваме фразеологизми, в чийто състав присъства названието *сиво*. Ресурсите на националните езикови електронни корпуси са използвани като основен източник на свободни колокации, чийто анализ предоставя лингвопрагматичен ракурс към коментираната проблематика.

Сивият цвят е последен в еволюционната скала на Берлин и Кей. В славянски контекст понятието за сиво получава лексикалната си реализация чрез прасл. **sivъ*, старобл. *сивъ*, което отговаря на лит. *šyvas* ‘светлосив’ от индоевр. **kei-* ‘тъмен, сив’ (Рейзек 2001: 574). Доказателство, че *сив/sivý* в исторически план първоначално означава по-светли оттенъци на сивото, откриваме в някои от диалектите и на двата езика. В Моравия например изразът *sivé oči* се използва за светли, сиво-сини, сини очи

² Превод от чешки и руски език – К. Т.

(<https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/vyznam-slova-sivy>), сходно значение фиксира и РБЕ онлайн: 11. *Диал.* Който е рус, със сини очи. *Отвъд Етрополе, мама, / бели помакини има, / бели помакини, хей, / сиви бош-накини.* Нар. пес., СБНУ III, 133. <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D1%81%D0%B8%D0%B2/>. Подобно семантично преплитане на *сив* и *син* е налице и в българската топонимия. „Анализите на ексцерпирания топонимен материал дават основание да се смята, че единствено терминът *сив* присъства с две свои значения – ‘сив’ и ‘син’, в различни географски названия“ (Влахова-Ангелова 2018: 141). В съвременния български и чешки език обаче хиперонимните названия на сивия цвят се различават. В чешкия език лексемата *sivý* е маркирана като книжна и архаична и мястото ѝ се заема от *šedý*, която също е с общославянски произход. За целите на нашето изследване е важно да обърнем внимание на етимологичната близост с *šerý* ‘полутъмен, сив, тъмносив’ (Рейзек 2001: 626 – 627), което допуска хипотезата, че чешкият стереотип за сиво е по-„тъмен“ от българския. (Подобно твърдение естествено предполага мащабно анкетно проучване и сериозен анализ на получените резултати.)

Традиционно речниковото тълкуване на названията на цветове се структурира около три модела. Първият е характерен за основните названия на т.нар. основни цветове³ и е изграден на базата на сравнение с реален обект – „с цвят на ...“. Вторият обяснява лексикалното значение на названия на цветови нюанси чрез основните названия на основните цветове⁴. Третият, комбинация от двата модела, се използва най-често при тълкуване на названията на основните хибридни цветове – *кафяв, лилав, оранжев, розов и сив*. При анализа на речниковите статии към лексемите *сив/šedý* ясно се откроява разликата в предпочитанията. Чешките лексикографи тълкуват денотативното значение на *šedý* само чрез прототип, докато в българските тълковни речници последователно е използван третият модел.

Šedý – 1. Mající neurčitou, nevýraznou barvu popela (SSJČ);

Šedý – 1. Mající barvu popela, sloní kůže ap (ASSČ);

Сив – 1. Който има цвят на пепел от дърва, среден между черно и бяло с различни отсенки (БТР 73);

Сив – 1. Който е с цвят на пепел, между черно и бяло (БТР ВР).

Изборът на лексикографско описание на хибриден цвят като нехибриден, въпреки че „информацията за „смесения“ характер на сивото⁵ е

³ Бяло, черно, червено, синьо, жълто, зелено – (Берлин, Кей 1969: www).

⁴ Например *ален* – *ясночервен*; *розов* – *бледочервен със слабо жълт оцвет* (БТР 73).

⁵ И розовото (както е в оригиналния текст на Вежбицка).

по-скоро на повърхността на езиковото ни подсъзнание“ (Вежбицка 2014: 351), е пример за динамиката в цветовото пространство на езика. Едва ли става дума само за лексикографска мода. Вероятно носителите на съвременния чешки език възприемат сивия цвят като основен, при това евентуално хомогенен, фокусирайки се върху сравнението с обекти, предмети от реалността, определяни за сиви.

В чешкия език към момента за хипероним на сивия цвят се конкурират две лексеми – *šedý* и *šedivý*, като втората е производна от първата, назовава нюанс на сивото и се отнася главно до цвят на коса, която губи естествения си пигмент.

Šedivá barva – Maličko z běla do černa se uchylugicj (JSČN);

Šedivý – 1. Mající neurčitou, nevýraznou barvu popela; šedý 1; (o vlasech ap.) mající takovou barvu; (o člověku) mající takové vlasy (SSJČ).

Постепенно *šedivý* разширява колокабилните си възможности, а в резултат на това – и лексикалносемантичните, и с все по-малко изключения започва да се появява на мястото на *šedý*. Въпреки твърденията на една част от чешките лингвисти, че между двете лексеми продължава да е налице фина семантична разлика (Ванкова 2015: www), тя очевидно е дотолкова размита, че в теоретичните си изследвания те самите използват като основно название на сивото и двете единици – *šedá/šedivá*. Академичният речник на съвременния чешки език дори ги представя в обща речникова статия (всъщност като дублети, а не като формални и лексикални синоними) <https://www.slovníkcestiny.cz/heslo/%C5%A1ediv%C3%BD/0/16894>. От гледна точка на теорията на Берлин и Кей обаче лексемата *šedivý* не отговаря на критериите за основно название на основен цвят не само заради словообразователната прозрачност. Макар и на подсъзнателно ниво заради първоначалното си значение, свързано с външния вид на човека (главно *коса, брада, мустаци*), тя продължава да се асоциира със светлите нюанси на сивото. Това обяснява факта, че колокации като *světle šedivá* се срещат значително по-рядко⁶.

Преносните значения на хиперонимните названия на сивия цвят са сходни в българския и чешкия език. От психологическа гледна точка цве-

⁶ Например при дословно търсене в Гугъл на *světle šedá* и *světle šedivá* съотношението на резултатите е приблизително 30 : 1. <<https://www.google.com/search>>, 16.12.2024 г.

В syn2015 резултатите са дори 60 : 1, а общият брой употреби на *světle šedivá* е 0,1%. https://www.korpus.cz/kontext/view?viewmode=kwic&pagesize=40&attrs=word&attr_vmode=visible-kwic&base_viewattr=word&refs=%3Ddoc.title&ref_max_width=40&q=~RGM4OAwwuM0G&cutoff=0, 3.01.2025 г.

тът се определя не като фигура, а като фон (Вежбицка 2014: 314), за който най-характерно е липсата на достатъчно (ярка) светлина. Обектът остава полускрит, неясно изразен, а затруднената му перцепция може да предизвика у възприемащия субект негативни емоции. Идеята за сивото като ахроматичен хибриден цвят разгръща метафоричния си потенциал, оформяйки три основни семантични групи:

А) „Неизразителен, безличен, скучен“ – *сив пейзаж*⁷, *сиво ежедневие*, *сива мишка*, *сив поток*, *сива маса* и др./*šedá realita*, *šedivý život*, *šedivé dni*, *šedá myš* aj.

Б) „Скрит, полулегален“ – *сив сектор*, *сив бизнес*, *сиви практики*, *сива зона*, *сив кардинал* и др./*šedá ekonomika*, *šedý export*, *šedá zóna*, *šedá eminence* aj.

В) „Мрачен, тъжен“ – *сиви мисли*, *сиво настроение* и др./*šedivá nálada*.

Съпоставителният анализ на свободните колокации с лексемите *сив/šedý*, *šedivý* в преносно значение, както и на устойчивите словосъчетания, регистрира само няколко прояви на лексикално-семантична асиметрия. *Šedá zóna* например е ново словосъчетание, което освен значението, което има и в българския език, се използва за назоваване на „мнозинството от народа, което в периода на нормализацията⁸ стои настрана и не изразява политическите си възгледи“ (Шмидтова, Шмидтова 2006: 297). В българския език не откриваме и метафорична употреба на *сив* със значение „отминал, далечен“, докато изразите *šedé doby*, *šedé věky*, *šedá dávnověkost* (макар и маркирани като архаизми) в част от речниците се тълкуват като далечни, отдавна минали, непознати времена (SSJČ, PSJČ). *Šedivé úterý* пък наричат втория ден от Страстната седмица, когато според чешката и словашката фолклорна традиция домът се почиства, а цветът на праха и паяжините мотивира названието на този ден.

„Сивият спектър“ на лексиката и фразеологията често се представя като първообразен – „безцветен“ естествен природен фон, разположен на широката скала между черното и бялото с множество нюанси (Калита 2017: 5), чиито названия би следвало също да носят определена лингвокултурологична информация. „Представата за цвета, формирана на базата на сравнение с предмети от действителността, изгражда ядрото на лингвоцветовия концепт, а периферията се формира благодарение

⁷ Примерите на български са от РБЕ онлайн, а на чешки – от ASSČ.

⁸ Нормализация – период от чехословашката история от момента на потушаването на Пражката пролет през 1968 г. от силите на Варшавския договор до избухването на Нежната революция през ноември 1989 г. (К. Т.)

ние на асоциации, традиции, политически и исторически събития, особености на художественото възприемане на цвета и др.“ (Охрицкая 2012: 9). Фокусът ни е върху изградените чрез основния механизъм на създаване на названия на оттенъци – сравнението с обекти от реалността. В този случай обаче менталният процес на сравнение и семантичното преосмисляне имат една главна особеност, която различава проучваните единици от други устойчиви или свободни сравнения. Образът на сравнението пренася почти монолитно цялата информация относно цветовото възприятие върху признака за цвят. Както е известно, според системата на Алберт Мюнсел⁹ зрителната перцепция разграничава цветовете не само по нюанс (*червен, син, жълт* и пр.), но и по яркост (*светъл X тъмен*) и интензивност (*наситен X блед*). И при прилагателните с преносно значение за цвят, и при образуваните от тях композити се активират всички характеристики на назовавания цвят. Трябва да се подчертае също, че употребата на подобни единици почти винаги има и втори план с пряко отношение към асоциативното възприятие на реалния денотат, т.е. „става дума не толкова за назоваване на цвят, а за емоционално впечатление“ (Шмидтова 2006: www).

В природата съществуват множество обекти, които хората виждат като сиви. За да се уточни конкретен сив нюанс обаче, се използват названията само на онези, които са значими по някаква причина (обикновено икономическа) за човешкия бит или които се наблюдават често в ежедневието. В Таблица 1 представяме названията на реални обекти и участието им в три групи единици, назоваващи различни оттенъци на сивото – прилагателни имена с преносно значение за цвят, композити/словосъчетания за цвят и названия за цвят от РАЛ¹⁰ системата. Разнообразният в много отношения емпиричен материал налага оформянето му в групи, които до голяма степен пък съответстват и на източниците за ексцерпция. Приемаме за актуални (т.е. познати, разбираеми, без да е нужна предварителна подготовка, и донякъде общо споделяни от съвременните носители на езика, с висок потенциал за употреба в ежедневието) онези единици, които имат поне две съответствия по отношение на сравнението с конкретния реален обект.

⁹ По-подробно вж. <http://munsell.com/>

¹⁰ РАЛ система – една от най-старите и най-използвани и днес в областта на рекламата, архитектурата, строителството, промишлеността и др. международни номенклатури за цветове. В изследването си използваме класическия вариант с названия на 213 цвята, който нагледно представя обогатяването и интернационализацията на колоративната лексика в повечето национални езици, вкл. българския и чешкия.

Таблица 1

Название на реален обект	Преносно значение за цвят	Композит/словосъчетание за цвят	Название от РАЛ система
СИВО			
Антрацит	+	+	+
Ахат	—	—	+
Бисер/перла	—/—	+/+	—/—
Гълъб	+	+	—
Земя	+	+	—
Камък	—	+	—
Мишка	+	—	+
Мляко	—	+	—
Облак	+	+	—
Олово	+	+	—
Пепел	+	+	—
Платина	+	+	+
Прах	—	+	+
Пясък	—	+	—
Скала	—	—	+
Сняг	—	+	—
Сребро	+	+	+
Шиста	—	+	+
ŠEDÁ			
Antracit	+	+	+
Achát	+	+	+
Břidlice	+	+	+
Holub	+	+	—
Mák	+	+	—
Mléko	—	+	—
Mrak	—	+	—
Myš	+	+	+
Oliva	+	+	+
Olovo	+	+	—
Perla	—	+	—
Písek	+	+	—
Plíseň	+	—	—
Platina	+	+	+
Popel	+	+	—
Prach	—	+	+
Skála	—	+	+
Sníh	—	+	—
Stříbro	+	+	+
Vrabec	+	+	—
Země	+	+	—

Таблично представеният материал ясно свидетелства не само за приблизително еднаквото количество на названията на сивите нюанси в двата езика, образувани по този начин, но и за сходния избор на обект от физическата действителност. Като проява на междуезикова асиметрия в това отношение приемаме *oliva*, *vrabec*, *mák*. В българското езиково пространство маслината се асоциира най-често с лъскав черен цвят¹¹ (евентуално зелен, но не и сив), макът¹² – само с червено, а врабецът изобщо липсва като компаратум по цвят.

В чешкия език не откриваме и пълен лексикалносемантичен и стилистичен аналог на етимологично непрозрачната за повечето съвременни носители на българския език лексема *бозав/бозов*. Проследяването на лексикографското представяне на единицата очертава тенденция към лека семантична промяна. Заемка от турски език *boz* ‘сив’, в речниците до края на миналия век лексемата се представя със същата семантика, като се отнася основно към цвета на козината на овце и кози, на добиваната от тях вълна и на коса, брада, мустаци, загубили естествения си цвят.

Бозав прил. Сив, пепелявосив (БТР 73/БТР 94).

Постепенно прилагателното име започва да се тълкува като нюанс на кафявото:

Бозов, -а, -о, мн. -и, прил. Който има светлокафяв цвят с пепелява отсянка; сивобежов (РБЕ онлайн).

Бозов прил. Светлокафяв с пепеляв оттенък (БТР ВР).

Бозав ‘сиво-кафяв’, **бозуч**, -ва, -ву ‘светлокафяв, цвят на естествена вълна’ (Кортен, Твърдица, Слив.), **бозинев** също (СрР), **боза** ‘сива (за коза, овца), такъв цвят вълна’ (Корово, Велгр.) от тур. *boz* ‘сив’; **сур** ‘светлосив, бозав’ > първобългарска заемка с широко разпространение (Александрова 2007: www).

Смятаме, че една от причините за подобно семантично „колебание“ между сивото и кафявото едва ли е само резултат от различните оттенъци на естествената вълна при отделните породи овце и кози. По-вероятно става дума за аргумент в полза на хипотезата на А. Вежбицка

¹¹ Вж. в българския фолклор сравненията – *очи-маслини*, *очи-черни маслини*.

¹² Сравнението по цвят с растението *Papaver somniferum*, на което Чешката република от 2006 г. е сред най-големите производители в света (<https://ceskymodrymak.cz/cs/mak/obesne-informace>), е и според цвета на семената му, които традиционно се използват в чешката кухня.

Вж. **m-á barva šedomodrá n. rudá**; m. šátek, m-é oči barvy (*semen*) máku, šedomodré (SSJČ).

за подчертано хетерогенния характер на кафявото спрямо останалите основни хибридни цветове (Вежбицка 2014: 352). Категоризацията и концептуализацията на кафявия цвят в славянски контекст са много по-късни в исторически план процеси, за което свидетелстват и различните хиперонимни названия в редица от тях (*кафјав* – *hnědý* – *коричневый* – *brązowy*).

Съвременните носители на езици с развита колоративна лексика възприемат сивия цвят като смесен от черно и бяло, при това единият понятиен компонент (черното) е значително по-ясно изразен от другия (Вежбицка 2014: 351). Идеята, че сивото е вид черно, се потвърждава и от сравнението с реалните обекти, които човек вижда като сиви. По-голямата част от тях се асоциират и с други прототипно тъмни цветове – главно **черно** (антрацитеночерно, *olivově černý*) и **кафяво** (*olivově hnědý*, землистокафяв, пясъчнокафяв). Обекти, чиято перцепция се свързва със светли тонове (сняг, мляко, сребро, платина), уточняват допълнителни цветови характеристики на конкретния сив оттенък, като блясък, непрозрачност, наситеност и пр.

Стремейки се да очертаем лингвокултурологичния профил на сивото, няма как да не отбележим тезата на И. Ванкова, според която прототип на безцветното е именно сивият цвят, по-рядко черно-бялото или черното. Макар че авторката се фокусира предимно върху конотативните значения и асоциативните смисли на колоративните названия в чешкия език и култура, изследванията ѝ доказват превеса на черното в чешката представа за прототипно сиво именно чрез изведената негативна аксиологична маркираност на единиците (Ванкова 2005: 200).

Комбинация от двата абсолютни цветови антипода, сивото във функционален план, както вече отбелязахме, се възприема като фон (покритото с облаци небе, или онази част от денонощието, когато вече не е ден, но и още не е нощ), който „крие“ или поне затруднява перцепцията на обектите. Възможно е именно психологическата представа за сивото като стабилен, статичен и донякъде предвидим фон между черното и бялото да обяснява липсата на устойчиви сравнения за сив цвят и в двата езика, въпреки че всъщност цветът е широко разпространен в природата¹³. Другите регистрирани фразеологични единици с компонент *сив/šedý, šedivý* са основно безглаголни – *сива мишка*, *сив кардинал/malé šedé buňky, šedá myš* и др. В българския език не е налице ана-

¹³ В ботаниката и зоологията има множество термини с компонент *сив* – *сива гъска*, *сива врана*, *сива водна змия*, *сив сокол*, *сив брегобегач*, *сив брашнен молец*, *сив пачи крак/muchomůrka šedá, vrána šedá, lejsek šedý, ťuhýk šedý* и др.

лог на словосъчетанията *šedý mráz* 'слана, скреж', *šedý zákal* 'ката-ракта, перде', *šedá vlna* 'струпване на пенсионери в магазините, превозните средства на градския транспорт и др. обикновено преди обед'. Най-редки по вид са изреченските фразеологизми – *Брада сива, глава дива. Вятър ме вее на сива кобила*.

Опитахме се да посочим и съпоставим основните концептуални характеристики на конкретен периметър от чешкото и българското цветово езиково пространство. Най-същественото различие, което констатираме, е в таксонимично-номинационен план. Експанзията на лексема, производна от хиперонимното название *šedá*, и почти пълната лексикално-семантична дублетност между двете позволяват да определим съвременната чешка представа за сиво като по-динамична в структурно отношение в сравнение с българската. Междуетиковите еквиваленти обаче съвсем очаквано са повече не само защото изначално когнитивните процеси при назоваването на цветовете са сходни, но и защото съпоставяме два родствени езика, част от общата европейска култура.

ЛИТЕРАТУРА

- Александрова 2007:** Александрова, С. Названия за цветове в българските говори. [Aleksandrova, S. Nazvaniya za tsvetove v balgarskite govori.] // *LiterNet*, 20.10.2007, № 10 (95). <https://litenet.bg/publish20/s_aleksandrova/nazvaniia.htm> (19.12.2024 г.).
- Андрейчин и кол. 1973:** Андрейчин, Л., и кол. *Български тълковен речник*. [Andreychin, L., i kol. Balgarski talkoven rechnik.] София: Наука и изкуство, 1973.
- Бартмински 2016:** Bartmiński, J. *Język w kontekstu kultury. Dvanáct statí z Lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum, 2016.
- Берлин, Кей 1969:** Berlin, B., P. Kay. *Basic Color Terms. Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press, 1969.
- Ванкова 2005:** Vaňková, I. a kol. *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum, 2005.
- Ванкова 2015:** Vaňková, I. *Posudek k bakalářské práci Šedá/šedivá barva a její reflexe v češtině a českých slovnících*. 2015, <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/69751/BPPV_2013_2_11210_0_424174_0_150665.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (15.11.2024 г.).
- Влахова-Ангелова 2018:** Влахова-Ангелова, М. Цветовите в българската топонимия (върху материал от Западна България). [Vlahova-Angelova, M. Tsvetovete v balgarskata toponimiya (varhu material ot

- Zapadna Balgariya).] // *Известия на института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*, книга XXVII, София: БАН, 2018, стр. 130 – 160, <<https://ibl.bas.bg/izvestiya/wp-content/uploads/2018/06/IZVESTIA-IBE-XXVII-130-160-Vlahova-Angelova.pdf>> (10.11.2024 г.).
- ИБЕ БАН 1977 – 2015:** Институт за български език – БАН. *Речник на българския език*. [Institut za balgarski ezik – BAN. Rechnik na balgarskiya ezik.] София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1977 – 2015. <<https://ibl.bas.bg/rbe/>> (5.01.2025 г.).
- Калита 2017:** Калита, И. *Очерки по компаративной фразеологии II. Цветная палитра в национальных картинах мира русских, беларусов, украинцев и чехов*. [Kalita, I. Ocherki po komparativnoj frazeologii II. Tsvetnaya palitra v natsional'nyh kartinah mira russkih, belarusov, ukraintsev i chehov.] Ústí nad Labem: PF UJEP, 2017.
- Охрицкая 2012:** Охрицкая, Н. *Лингвокультурологический аспект многозначности цветоименований. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук* [Ohritskaya, N. Lingvokulturolo-gicheskiy aspekt mnogoznachnosti tsvetonaimenovanij. Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoj stepeni kandidata filologicheskikh nauk.] Челябинск: ЧГУ, 2012.
- Попов 1994:** Попов, Д., и кол. *Български тълковен речник*. [Popov, D., i kol. Balgarski talkoven rechnik.] София: Наука и изкуство, 1994.
- Радева 2012:** Радева, В. *Български тълковен речник*. [Radeva, V. Balgarski talkoven rechnik.] София: Изток – Запад, 2012.
- Рейзек 2001:** Rejzek, J. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001.
- Рейзек и кол. 2023:** Rejzek, J., Křivan, J., Lišková, M., Šemelík, M. *Akademický slovník současné češtiny* [online] (2017 – 2023). P., Ústav pro jazyk český AV ČR, <https://slovníkcestiny.cz/o_slovníku.php> (5.01.2025 г.).
- Хавранек и кол. 1971:** Havránek, B. a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1960 – 1971.
- Хуйер и кол. 1957:** Hujer, O. a kol. *Příruční slovník jazyka českého*. Praha: ČAV, 1935 – 1957.
- Шмидтова, Шмидтова 2006:** Schmiedtová, V. a B. Schmiedtová, Určení jazykové základovosti barev v Českém národním korpusu. // Čermák, Fr. a kol. *Korpusová lingvistika: stav a modelové přístupy*. Praha: NLN, 2006, s. 285 – 358.
- Шмидтова 2006:** Schmiedtová, V. *Volná a vázaná spojitelnost/ kolokabilita názvů barev a jejich odsínů v češtině na základě ČNK*. <<https://www.researchgate.net/publication/>

302395963_Volna_a_vazana_spojitelnost/kolokabilita_nazvu_barev_a_jejich_odstinu_v_cestine_analyza_na_zaklade_CNK> (20.11.2024 г.).

Юнгман 1838: Jungmann, J. *Slovník česko-němcký, díl IV, S–U*, Praha, 1838. <<https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovniky/digitalni-kopie-detail/JgSlov04/strana-443>> (18.11.2024 г.).

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БТР 73 Андрейчин, Л., и кол. *Български тълковен речник*. [Andreychin, L., i kol. Balgarski talkoven rechnik.] София: Наука и изкуство, 1973.

БТР 94 Попов, Д., и кол. *Български тълковен речник*. [Popov, D., i kol. Balgarski talkoven rechnik.] София: Наука и изкуство, 1994.

БТР ВР Радева, В. *Български тълковен речник*. [Radeva, V. Balgarski talkoven rechnik.] София: Изток – Запад, 2012.

РБЕ онлайн Институт за български език – БАН. *Речник на българския език*. София: Проф. Марин Дринов, 1977 – 2015. <<https://ibl.bas.bg/rbe/>> (5.01.2025 г.).

ASSČ Rejzek, J., Křivan, J., Lišková, M., Šemelík, M. *Akademický slovník současné češtiny* [online] (2017 – 2023). P., Ústav pro jazyk český AV ČR, <https://slovníkcestiny.cz/o_slovníku.php> (5.01.2025 г.).

JSČN Jungmann, J. *Slovník česko-němcký, díl IV, S–U*, Praha, 1838. <<https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovniky/digitalni-kopie-detail/JgSlov04/strana-443>> (18.11.2024 г.).

PSJČ Hujer, O. a kol. *Průruční slovník jazyka českého*. P. ČAV, 1935 – 1957.

SSJČ Havránek, B. a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. P., Academia, 1960 – 1971.